

Boekbespreking

Egyptische cultuur in het heden en verleden

Als cultuur je aan het hart gaat, is het moeilijk te accepteren dat de objecten en gebruiken die daarmee samenhangen verdwijnen. Het boek 'Egypt's Wearable Heritage' van Jolanda Bos beschrijft een flink aantal aspecten van de cultuur in Egypte, waarvan sommige in rap tempo verdwijnen.

De auteur heeft gedurende lange tijd in Egypte gewerkt en is als archeologe betrokken bij opgravingswerk aldaar. Door haar beroep heeft zij een scherp oog voor de parallelen tussen de cultuur, die zij tegenkomt bij het opgravingswerk, wat zij weet van de gebruiken van rond 1900 en wat daarvan nu nog aanwezig is. In het boek wordt aan uiteenlopende onderwerpen aandacht geschonken, meestal gaat het daarbij om kleding, sieraden, hoofdbedekking en amuletten. Maar ook niet draagbare zaken als manden, Kohlcontainers en het buikdansen worden besproken.

Gezichtsbedekking

Veel van de cultuuruitingen in Egypte hangen samen met de islam, de voorname religie. Een voorbeeld hiervan is de gezichtsluier, die door vrouwen van de diverse groepen in uiteenlopende vormen wordt gedragen en soms zeer rijk versierd is. Heel veel van de bij versiering gebruikte materialen en vormen vervullen een belangrijke rol bij het afweren

Een zwart-wit foto uit 1904 vertaald in een pen-aquarelverf tekening. Egyptische stadsbewoonster draagt een versierde burqa (Egyptische stijl) met op het voorhoofd een Arousa el burqa, een metalen kokertje dat niet zelden een papertje met soera bevat en aldus ook als amulet dienstdoet.

van onheil. Te noemen zijn kwastjes, franje, spiegeltjes of andere glinsterende zaken, driehoeken en belletjes. De kwastjes bewegen op een onvoorspelbare manier en leiden de aandacht van het boze oog af van de drager of eigenaar naar de kwastjes zelf. Er worden leren of kralen kwastjes gebruikt al naar gelang de streek. De beeltenis van een oog in de vorm van een kraal, een stuiter, een blauwe schelp of ander blauw object kan op dezelfde wijze werkzaam zijn.

Tule bi telly

Tule bi telly is een techniek waarbij tule met plat zilverdraad versierd wordt. De draden die de mazen vormen worden met stukjes zilverdraad omwikkeld. Door het vele zilver dat erin verwerkt is, ontstaat een sprankelend effect door de reflectie van de zon op de vlakjes van het zilverdraad. De hoeveelheid zilver, die verwerkt is, toonde de kostbaarheid en daarmee de welstand van de draagster. Deze manier van decoratie is karakteristiek voor Bedouin vrouwen in de

zuidoostelijke woestijnen van Egypte en Soedan. De techniek van het omwikkelen van tule met zilverdraad is in Egypte ontstaan.

De tule wordt vooral gebruikt voor het maken van kleding van buikdanseressen. Bijzonder in dat verband is dat de fabricage van tule bi telly plaatsvindt in Asyut, de meest preutse stad van Egypte. De vrouwen daar dragen een lichaamsbedekkende sluier, de mannen een Galabiyah, een alternatieve vorm van de djellaba, die tot de grond reikt.

Haardracht

Een voorbeeld van een minder materieel aspect van cultureel erfgoed is de haardracht. Met name de Ababda en de Hadendawi, beide ondertribes van de Beja en woonachtig in het zuiden van Egypte, vinden hun kapsels en alles wat hiermee samenhang zeer belangrijk om hun identiteit manifest te laten zijn. De mannen dragen het haar hoog opgestoken met haarpinnen en meest 5-tandige kammen van bot of hout. De kammen, aan de zij- of achterkant van het hoofd gedragen, worden gezien als sociaal symbool of etnisch kenmerk, die mannelijkheid, status en groepsidentiteit benadrukken. Tegenwoordig worden ook kunststof kammen gebruikt. Sommige Ababda-mannen gaven aan op hardleren of houten hoofdsteunen te slapen om hun haarstijl te beschermen. Bij de vrouwen wordt het haar in 2 - 5 mm dunne sliertjes gevlochten, vaak meer dan honderd. De individuele

Een jurk van een Bedoeïnen-vrouw uit de Sinaï, fraai versierd met kruissteek borduursel.

vlechtjes worden aan het eind bijengehouden met een klontje van een was- of gomachtige substantie, dat dikker is dan het vlechtje, waardoor het haar wat uitwaaiert. De vlechtjes worden ook vaak met vet ingesmeerd. Gehuwde Ababda-vrouwen draperen een aantal vlechtjes vanuit het midden van het voorhoofd naar links en rechts, soms netjes naast

elkaar en vlak op het voorhoofd geordend met in het midden een benen of schelp ring of andere pendant. Slechts het haar op het voorhoofd is zichtbaar, de rest wordt bedekt door de sluier, die ook schouders en buik bedekt. Het haar kan verder versierd zijn met rijen gouden rozetten, kralen en schelpen.

Kohlcontainers

Nog steeds wijdverbreid is het gebruik van kohl dat als oogschaduw toegepast wordt. Dit gebeurt niet alleen uit schoonheidsoverwegingen. Het is, omdat kohl vaak zware metalen bevat, ook in gebruik als werkzaam middel om ooginfecties, een algemene kwaal in het woestijngebied, te voorkomen.

De potjes waarin de kohl bewaard wordt, makhallas, zijn een doorgaans rijk versierd kleinood. Omdat kohl niet alleen gebruikt wordt om zich mooi mee te maken, maar ook om het kwade oog af te wenden, zijn de kohl-containers vaak versierd met amuletten. De vorm en het materiaal waarvan de makhalla gemaakt zijn, varieert per regio. In het gebied dat onder de Arabische invloed stond, zijn de containers van textiel gemaakt en versierd met kralen, kwastjes en het

Een rijk met munten, kauri-schelpen, kraaltjes, knoopjes, kwastjes en jobstanen versierde gezichtssluijer uit de Sinaï.

duivelse oog werende amuletten. Containers in gebied dat onder de Turkse invloed stond, zijn gemaakt van kostbare materialen. Kohl-containers van de Tuareg en de Berber zijn vaak van leer gemaakt, in Nubië (Zuid-Egypte) wordt de makhalla gemaakt van het uitgeholde zaad van de Doum palm (*Hyphaene thebaica*).

In de meeste gevallen bevatten makhallas drie buisjes, waarvan er slechts een gebruikt wordt. De anderen hebben als functie het boze oog af te leiden van het buisje waar de kohl in zit.

Heel vaak is er vanouds een duidelijke samenhang tussen het dragen van prestigieuze kledingstukken en de sociale status van de bezitter en dit aspect wordt in het boek regelmatig benadrukt.

Greep uit de inhoud

Bovenstaande is een greep uit de vele objecten, die zo kenmerkend zijn voor Egypte en vaak ook de omliggende gebieden. Het boek vraagt daarnaast aandacht voor de diverse niet materiele aspecten: de geuren, het gevoel van de vroegere voor kleding gebruikte stoffen, het karakter van souq's. Allemaal zaken die teloor dreigen te gaan, vervlakken of reeds zijn verdwenen. Kortom een boek dat nostalgische gevoelens oproept, zeker voor hen die vroeger in Egypte geweest zijn. Duidelijk een leesboek, want het erfgoed zoals hier beschreven, laat zich lang niet altijd in foto's weergeven.

Bos, J. (2016). *Egypt's Wearable Heritage*, Zandvoort: BLKVLD Publishers, € 29,95, 192 pag's. <https://www.wearableheritage.com> Op deze website staat ook een digitale versie van het boek.